

ИСТОРИЯ НА СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ ХИМИЦИ. IV. ГОДИНИ НА ЗРЕЛОСТ И СЪТРЕСЕНИЯ (1935-1943) — ИЗБРАНИ ДОКУМЕНТИ

Найден НАЙДЕНОВ

Съюз на химиците в България

Резюме. Тази статия дава информация за конгресите на Съюза на българските химици във вторите десет години от неговото съществуване — 1935 г. — 1943 г. Всички представени документи са били публикувани в съюзния орган — „Химия и индустрия“.

Keywords: Union of the Bulgarian Chemists, history, annual congresses, Ivan Tomov, month of chemistry

Единадесети редовен конгрес на Съюза на българските химици (14-15 юли 1935 г.)¹⁾

Конгресът е открит от председателя на Управителния съвет проф. д-р Асен Златаров, който стбелязва, че Управителният съвет е събрал в един свитък приетите през последните 10 години конгресни резолюции, мотивирани изложения, искания, проекти за закони, правилници и др. Той се спира се на някои основни въпроси като: сливане на химическите лаборатории, газовата отбрана, Свободният университет, мястото на химика като преподавател в средношколското обучение, безплатният стаж на химиците и техните права и др.

За председател на бюрото на конгреса е избран проф. П. Райков.

Конгресът е поздравен с телеграми от управителя на БЗК банка и Съюза на аптекарите и лично от представители на Научно-приложното дружество, Дружеството на ветеринарните лекари, Съюза на агрономите в България и Дружеството на българските лесовъди..

Избрани са комисии по: отчета, бюджета, пълномощията, посмъртната каса, търговията с химикали, печата, химическите лаборатории в земеделските опитни станции и по разни въпроси.

Конгресът изпраща поздравителни телеграми до Н.В. Царя, министър председателя и министъра на народното просвещение и е получил поздравителни телеграми от Н.В. Царя и министър председателя г-н А. Тошев

Изнесени са следните реферати: „Анализ и структура на химичното познание в учебния процес“ от Кр. Илиев и „Векът на лекия метал“ от проф. Ив. Трифонов.

В отчета се отбелязва, че в Съюза членуват 11 дружества с общо 285 членове, от които в: София 166, Пловдив 16, Търново 15, Враца 5, Видин 8, Русе 19, Варна 21, Шумен 9, Ст. Загора 7, Плевен 10 и Бургас 10.

През отчетния период Управителният съвет е провел 34 заседания и като е обсъждал следните въпроси: представяне на съюзните искания; организирането на професиите; началниците на индустриалните отдели при търговско-индустриалните камари и инспекторите по индустрията към министерството на народното стопанство; заплащане стажа в индустриалните предприятия; сливането на химическите лаборатории; газовата отбрана на невъоръженото население; търговията с химикали; програмата за средните училища; правата на химиците в митниците; посмъртната каса; конкурс по фонда „Ал. Найденович“; дейността на химическите дружества.

Списание „Химия и индустрия“ се печата в 1200 екземпляра. Броят на абонатите е 773, от които ученици и студенти 187, в обмен с други списания се изпращат 38 и на официални учреждения и някои читалища — 15.

За избор на управителни органи са подадени 37 бюлетини, от които 2 бели и са избрани: Управителен съвет: председател проф. д-р Ас. Златаров, подпредседател инж. хим. Л. Йоцов, секретар М. Стефанова, касиер Ив. Митев, редактор В. Огнянов и членове Ив. Площак и Стр. Стоянов; Контролна комисия: председател Кр. Илиев и членове инж. хим. Н. Токлуджанов и Н. Пенчев; Редакционен комитет: Т. Райкова-Ковачева, М. Андрейчева-Ванкова, Д. Винков и Г. Кованов.

Приети са следните резолюции: по търговията с химикали; по положението на химиците в митниците; по реорганизацията на земеделските опитни институти в България; по мястото на химията като учебен предмет в нашите училища.

Дванадесети редовен конгрес на Съюза на българските химици (19-21 юли 1936 г.)²⁾

Конгресът е открит от председателя на управителния съвет проф. д-р Ас. Златаров. В приветственото си слово той отбелязва: „И през тази година нашият обществен живот продължава да се развива под знака на случайните хрумвания и експерименти на застаналите начело на политическата структура на нашата страна. Хрумвания и експерименти, които увеличиха и задълбочиха още повече стопанския и културния хаос в страната, докато най-последното положение стана толкова непоносимо, че държавният арбитър трябваше не само да му тури край, но и да вземе мерки за възстановяване на старото положение. Провъзгласената на 19 май обнова трябваше да се състои. Създадените масово като фабрично производство закони, наредби и правилници трябваше да се поправят, допълват, отменят, защото те се оказаха неприложими към нашата действителност, несмилаеми за обществените стомах на българина.“ По нанатък той се спира на следните въпроси: за техническото ръководство на индустриалните предприятия; „реформата“ в министерството на земеделието; просветното дело, безпътницата и хаоса в образователната система; защитата на извънведомствените професионално-научни организации („Истинско държавно сътрудничество значи привличането безплатно и безкористно сътрудничество на сдружената интелигенция за преуспяването на страната.“).

За председател на бюрото на конгреса е избран проф. П. Райков.

Поздравления поднасят от името на министъра на народното просвещение, министъра на земеделието и Аптекарския съюз. Изпратена е телеграма до Н. В. Царя и министър председателя.

През отчетния период Управителният съвет е насочил вниманието си към следните основни въпроси: техническото ръководство на индустриалните предприятия; положението на химиците в земеделските опитни станции; положението на химиците в митниците; училищната програма; за равнопоставеност на химиците и инженер-химиците; за ликвидиране на посмъртната каса; за запазване правата на химиците в търговията с химикали; за самостоятелността на професионалните организации;

В Съюза членуват 10 дружества с общо 284 членове, от които:в: София 166, Пловдив 15, Търново 13, Враца 7, Видин 8, Русе 14, Бургас 11, Варна 21, Шумен 18, Плевен 11.

Списанието „Химия и индустрия“ се издава в 1200 екземпляра и има 738 абонати и 62 броя се изпращат безплатно и в замяна.

Изнесен е реферат на тема „Общи проблеми на местната индустрия" от Д. Минков.

Конгресът е поздравен с телеграма от Н.В. Царя и министър председателя г-н А.Тошев.

За избор на ръководни органи са гласували с 42 бюлетини и са избрани: Управителен съвет: председател — проф. д-р Ас. Златаров (42), подпредседател Радослав Матев (32), секретар Ст. Георгиев (32), касиер Ив. Митев (33), редактор В. Огнянов (41) и членове Ив. Площак (40) и Георги Радев (32); запасни членове Г. Кованов (42) и Ст. Матеев (42); Контролна комисия: Кр. Илиев (42), Ив. Токлуджанов (42) и Н. Пенчев (42); Редакционен комитет: М. Андрейчева-Ванкова (32), Т. Райчева-Ковачева (32) и Кр. Кулелиев (32); Запасни членове: К. Анчев (42), Д. Минков (42) и Ив. Паунов (42).

Конгресът е приел резолюции по: отчета на управителния съвет, мястото на химията в програмите на нашите училища, газовата отбрана на населението и положението на химиците при митниците.

Тринадесети редовен конгрес на Съюза на българските химици (18-19 юли 1937 г.)³⁾

Конгресът се открива от подпредседателя на Управителния съвет Р. Матев. Със ставане на крака и „Бог да прости“ делегатите почитат паметта на починалия председател проф. д-р Ас. Златаров

За председател на бюрото на конгреса е избран проф. П. Райков.

Конгресът изпраща следната поздравителна телеграма до Н.В. Царя: „Тринадесетият редовен конгрес на Съюза на българските химици счита за свой отечествен дълг да поднесе своите поздрави на Ваше Величество и Ви пожелае здраве, бодрост и дълголетие, да водите успешно съдбините на

нашата скъпа родина, за да може науката и техниката у нас да се издигнат на оная висота, която е необходимо условие за свободата, целостта и величието на България.“ Председател на конгреса — проф. П. Райков

Избрани са комисии по: пълномощията, отчета, бюджета, съюзния печат и разни въпроси.

През отчетният период дейността на Управителния съвет е била насочена към решаването на въпроси, свързани с: положението на химиците в митниците; назначаването на учителите по химия; службата на химиците в опитните станции; търговията с химикали и лекарства; контролът на хранителните продукти; приравняване правата на университетските химици с химиците, завършили технически училища; положението на химиците във войската; купуване на съюзен дом — апартамент на ул. „Бенковски“ № 12а в София; международните връзки на Съюза; паметно траурно утро за проф. д-р Ас. Златаров; даренията от дружествата на химиците за съюзния дом.

В Съюза членуват 11 дружества с общо 274 членове, от които от: София 171, Пловдив 18, Варна 24, Бургас 11, Видин 8, Враца 6, Плевен 7, Търново 14, Шумен 9, Русе 17 и Ст. Загора 6. Отбелязана е дейността на дружествата на химиците в София, Варна, Пловдив, Видин, Ст. Загора, Бургас, Търново, Русе, Шумен и Плевен.

Участниците в конгреса поднасят цветя на гроба на проф. д-р Ас. Златаров.

Конгресът е поздравен с телеграми от дружеството на химиците в Русе и студентите-химици.

Изнесени са реферати на тема: „Метод и схема в учебния процес по химия“ и „Програмата по химия в нашето основно и средно образование“ от Кр. Илиев; „Мястото на химика във въздушно-химичната отбрана на населението“ от д-р З. Ганов.

Списанието „Химия и индустрия“ се издава в 1200 екземпляра и има 673 абонати, от които 186 ученици и студенти и 15 се изпращат безплатно.

За избор на ръководни органи са предложени две листи, гласували са с 38 бюлетини и са избрани: Управителен съвет: председател проф. З. Караогланов (38), подпредседател Радослав Матев (22), секретар Георги Радев (22), касиер Б. Дучевски (22), редактор В. Огнянов (22) и членове Ив. Площакков (22) и Н. Пенев (22) и запасни: Ст. Матеев (22) и Анг. Стоименов (22); Контролна комисия: Кр. Илиев (22), Н. Токлуджанов (22) и Н. Пенчев (22); Редакционен комитет: Кр. Кулелиев (38), Т. Райкова-Ковачева (22), д-р З. Ганов (22) и д-р Д. Мирев (22).

Приети са следните резолюции: по отчета на Управителния съвет, в който се препоръчва: „Най-после и самите членове на съюза не трябва да се подават на настъпилата апатия в нашия обществен живот, което е признак на упадък във всички болни, преходни времена. Химикът, уверен в своите знания, използващ авторитета, компетентността и връзките си, трябва да се стреми сам да се наложи при всички случаи, където е необходимо, а не да чака да бъде извикван по силата на закони и наредби. По тоя начин благодарение на своите лични качества, той ще бъде повече ценен и тачен“; по редактирането на съюзното списание „Химия и индустрия“, в която се препоръчва „в списанието да се печатат и чисто научни приноси, авторите на които вместо хонорар да ползват по 50 безплатни отпечатащи“ и „да се подсилят отделите със съестно-химически и химико-педагогически статии, както и със статии из практическата дейност на химиците: митници, хигиенни и технически лаборатории, опитни станции и пр.“; по рефератите на д-р Зах. Ганов за „Въздушно-химичната отбрана на населението и участието на химика в нея“ и на Кр. Илиев върху „Метода на обучението по химия и мястото, което химията заема в програмите в нашите училища.“

Четиринадесети редовен конгрес на Съюза на българските химици (17-19 юли 1938 г.)⁴⁾

Конгресът е открит от председателя на Управителния съвет проф. З. Караогланов. В уводното си слово той отбелязва, че целта на Съюза е: „...да се грижи за правилното развитие на химичните науки и практика в България“; „да защитава моралните и материалните интереси на своите членове“. В България са подценени знанията и възможностите на химиците. Те нямат право да търгуват с химикали, тъй като това право е дадено на аптекари, дрогеристи и търговци, лишени са от правото да ръководят химически предприятия, а правото за контрола на хранителните продукти е дадено на агрономи, ветеринари и лекари. Проф. Караогланов се спира и на някои организационни въпроси за включването на по-голям брой на химици в състава на Съюза и за преодоляването на противоречията между химиците и инженер-химиците, членуващи в БИАД.

За председател на конгреса е избран проф. Пенчо Райков. От конгреса е изпратена телеграма до Цар Борис III, с която го уверяват, че химиците „ще продължават да работят за процъфтяването на химическата наука и практика в България за благото на българския народ“. До конгреса са изпратени поздравителни телеграми от министрите на търговията Никифоров, на вътрешните работи — Николаев и на народната просвета, прочетена от главния ин-

спектор — Рашков, от Химическото дружество на Югославското кралство — Коста Тодорович, от дружеството на химиците в Русе, от студентското химическо дружество със секретар Бойнова, от Всебългарския съюз „Отец Паисий“ и др.

Заслужава да се отбележи писмото на дългогодишния активен член на Съюза и учител по химия Иван Томов от Пловдив, който призовава към „солидарност и единение“ и прави дарение всичките си учебници за 3-8 класове⁵⁾, които се намират на склад и от продажбата на които ще се получат 140 000 лв. както и правата си за собственост на същите, с което ще се осигуряват годишни приходи от 80 000 лв. и също така подарява незастроено място от 360 м² в София на ул. „Янтра“ № 22, на което да се построи съюзна сграда. С доходите от даренията да се образува фонд, който да послужи за създаване на „Подвижна библиотека“, „Ученическа библиотека“, „Награди за подпомагане на студенти-химици“, „Подпомагане на химици-членове на Съюза“ и „Хонорироване на статии“. Конгресът го избира за „почетен и благодетелен член.“

След откриване на конгреса е осветен с молебен съюзния дом — апартамента на ул. „Бенковски“ № 12а.

Отчетният доклад за дейността на Съюза през 1937-38 г. е прочетен от Васил Огнянов. Основно място в него заемат въпросите, поставяни пред Министерството на просветата: за часовете по химия в гимназиите, за реалното и класическо образование, за даване часове по химия на нехимици, за инспектората по химия, за опреснителни курсове на учителите химици, за конкурсните изпити на учителите и др., а така също и пред други ведомства като: Дирекцията на народното здраве, Противовъздушната и химическата защита, Млечната централа, Митниците и др.

Организационното състояние на Съюза е следното:

№ по ред	Дружества	1936-1937 г.		1937-1938 г.	
		Членове	Отчетени	Членове	Отчетени
1	София	160+11	83	186+10	141
2	Пловдив	19	14	17	14
3	Варна	24	16	23	17
4	Бургас	11	11	13	12
5	Видин	8	8	9	8
6	Враца	6	6	7	7

7	Плевен	7	7	10	10
8	Търново	14	8	13	9
9	Шумен	9	9	11	11
10	Русе	17	17	26	26
11	Ст. Загора	6	6	8	6
12	Перник	-	-	7	6
13	Дупница	-	-	7	6
14	Казанлък	-	-	15	15
15	Габрово	-	-	11	-
16	При Упр. съвет	-	-	16	6
Всичко		280+11	185	377+10	294

Съюзното списание „Химия и индустрия“ се печата в 1200 екземпляра, а броят на абонатите в края на годината е 942, от които 588 са редовни и 300 ученически.

На конгреса са изнесени реферати от: инж. хим. Йордан Чолаков — „Съществуват ли условия за създаване на целулозна индустрия в България“; инж. хим. Петко Николински — „Химията в каучуковата индустрия“; Иван Михайлов — „Родно гориво“; инж. хим. Г. Рашев — „За хляба“; Ст. Стефанов — „Модерни схващания за тривалентния С-атом, като заместник на класическия четири валентен атом“.

Конгресът приема следните резолюции: по отчета на Управителния съвет; по редактирането на съюзното списание „Химия и индустрия“; по апела „Химия и индустрия“; по реферата „Родно гориво“; по реферата „Химията в каучуковата индустрия“; по програмата „Химията в средните училища.“

Конгресът избира: Управителен съвет: председател: проф. З. Караогланов (58 гласа), подпредседател: Радослав Матев (34 гласа), секретар — Христо Хинков (55 гласа), касиер — Борис Дучевски (34 гласа), редактор: Васил Огнянов (36 гласа), членове: Кръстю Илиев (33 гласа), Николай Пенев (32 гласа); Контролна комисия: Кръстю Кулелиев (34 гласа), Никола Пенчев (34 гласа) и Богдана Бончева (34 гласа); Редакционен комитет: Теодора Райкова Ковачева (34 гласа), Иван Михайлов (59 гласа), Йордан Чолаков (59 гласа) и Кирил Анчев (26 гласа); Запасни: Олга Чолакова (34 гласа) и Цветан Стайков (34 гласа).

Петнадесети редовен конгрес на Съюза на българските химици (16-18 юли 1939 г.)⁶⁾

Конгресът е открит от председателя на управителния съвет проф. З. Караогланов. В приветствената си реч той отбелязва следното: „Животът все повече изтласква на първа линия една наука, която се оказва от съществено значение, както за изграждане на един правилен и пълен мироглед, така и за стопанското развитие и военната мощ на народите. Тази наука се нарича химия“. „Държавите, в които тази наука е преуспявала в миналото, правят всичко възможно за нейното преуспяване и в съвременния живот“. Дава за пример нейното развитие в Германия, Италия и Русия. Прави печалната констатация, че развитието на приложната химия в България не е вървяло в такт с нуждите и изискванията на времето и, че „фатална грешка правят онези, които твърдят, че нашето стопанско развитие трябва да спре изключително или на този етап на развитие — земеделското производство“. Посочва и недостатъците на законодателството, което ограничава използване възможностите на българския химик. „Достойнството ни като културен народ, който трябва да тачи политическата и стопанската си свобода, налага да строим всичко, което води до засилване участието на приложната химия в нашия стопански живот. Защото в противен случай нас ни заплашва съдбата на колония.“ Отделя особено внимание за отношенията между Съюза на българските химици и Дружеството на инженер-химиците към СБИА и възможностите да се обединят за съвместна дейност.

В дневния ред на конгреса са включени организационни и научно-приложни въпроси. Организационните въпроси се налагат от новите изисквания и нужди на живота съюзът да се пригоди към големите задачи, които има да разрешава. Прочетени са следните реферати: „Витамини и хормони“ от Б. Дучевски; „Причини, условия и перспективи за създаване на нови индустриални производства у нас“ от д-р Зах. Ганов; „Химия на земята“ от д-р Ас. Азманов; „Положението на химика в индустрията“ от д-р Г. Пожарлиев; „Химия и растителна защита“ от Ив. Михайлов.

Конгресът избира следните ръководни органи: Управителен съвет: председател проф. Ив. Странски, подпредседател инж. Ив. Парлапанов,

Проф. Иван Странски (1896-1979)

секретар Д. Мирев и касиер А. Стоименов; Редакционен комитет: главен редактор проф. Ив. Трифонов и членове Е. Бончев и Г. Вазов.

Проф. Иван Трифонов (в средата на първия ред)

Преговори между представители на Съюза на българските химици и Дружеството на инженер-химиците⁷⁾

Представители на Съюза на българските химици — проф. З. Караогланов — председател, Хр. Хинков — секретар и други членове на управителния съвет и на Дружеството на инженер-химиците — инж. д.р Ас. Иванов — председател, инж. Л. Стоименов — секретар, Б. Гъбев и Хр. Бояджиев са провели 6 съвместни заседания с цел да търсят възможности за сближаване на двете организации и да обединят своята дейност. Необходимостта от обединяване усилията на химиците и инженер-химиците в България от редица аномалии, които съществуват в стопанския и обществения живот.

През 1939 г. броят на инженер-химиците в България е 256, а през текущата учебна година са следвали индустриални химия в различни страни 108 души.

Недостатъчни са учителите по химия в България. Не достигат 50 — 60 души и преподаването по химия се възлага на нехимици, а на инженер-химиците не се позволява да стават учители. Съществуват много нецелесъобразности в химическата практика, които се дължат на приетите закони като: контролът на хранителните продукти е иззет от химиците и възложен на ветеринарите; правят се ограничения за химиците при производството на химикали и химико-фармацевтични препарати и не им се разрешава вноса и търговията

с такива продукти; университетските химици не се допускат до техническото ръководство на индустриалните предприятия, а в чисто химически предприятия се допускат за ръководители машинни и електроинженери; противовъздушната и химическата защита на населението използва подготовката на много специалисти, но не и на химиците.

В резултат на преговорите се стига до извода, че „двете организации ще съумеят да разчистят причините, които са ги разединявали досега, ще се обединят за координирана дейност по всички въпроси на нашата химическа практика, ще образуват един мощен химически съюз и ще заработят със задружни усилия за извоюване на българския химик такова положение и роля в нашия стопански и културен живот, какъвто химиците от много други държави с право и достойнство са извоювали.“

Шестнадесети редовен конгрес на Съюза на българските химици (29 септември — 1 октомври 1940 г.)⁸⁾

Конгресът е открит от председателя на управителния съвет проф. Ив. Странски, който пожелава на кандидатите единение, творческа и ползотворна работа за благото на българския химик и българската химия. Конгресът почита паметта на основателя на преподаването по химия в университета, основател на първото българско химическо дружество — родоначалник на Съюза на българските химици — проф. д-р Пенчо Райков, починал през м. юни 1940 г.

За председател на бюрото на конгреса е избран инж. Л. Йоцов и комисии по: отчета на управителния съвет, пълномощията, бюджета, ревизията на касата, съюзното списание, информацията и резолюциите.

Конгресът е поздравен от името на: Съюза на германските химици, министъра на войната, Инженерно архитектурната камара, техниците със средно образование, Софийското дружество за противовъздушна отбрана, Съюза на българските инженери и архитекти, Дирекцията за народно здраве, кмета на София, Дружеството на лесовъдите и Софийската търговска индустриална камара и са прочетени телеграмите на министрите на: финансите, търговията, железниците, и Общия съюз на българските индустриалци..

Конгресът е изпратил телеграма до Н.В. Царя, министър-председателя и министър на народната просвета и до министрите на вътрешните работи, финансите, благоустройството, търговията, земеделието, железниците и войната.

Прочетени са следните реферати и научни съобщения: „Метална керамика“ от проф. Ив. Трифонов; „По въпроса за хляба“ от д-р Ив. Попов; „Обучението и възпитанието в германските горни училища“ от Г. Кандиларов.

През отчетния период в съюза се членували 15 дружества с общо 312 членове, от които от: Бургас 10, Варна 24, Видин 6, Враца 7, Габрово 10, Дупница 6, Казанлък 16, Перник 6, Плевен 10, Пловдив 17, Русе 26, София 220, Стара Загора 11, Търново 11 и Шумен 11.

През годината управителният съвет е имал 35 заседания, на които са разглеждани: текущи въпроси, по създаването на млечна централа в София, назначаването на учители по химия, нецелесъобразното използване компетентността на химиците в митниците, по правилното използване на химиците в армията, увеличението на заплатите и броя на химиците в Дирекцията за народно здраве, участието на университетските химици в техническото ръководство на индустриалните предприятия, изравняване заплатите на химиците в земеделските опитни станции и в лабораториите, подведомствени на Дирекцията за народно здраве с тия на съответния ранг висшисти, заемащи други служби и на химици от други ведомства, абониране за чуждестранни списания при изгодни условия, организиране на съюзна библиотека, подреждане картотеката, архивата счетоводството и документацията на съюза и др.

Съюзното списание „Химия и индустрия се издава в 1200 екземпляра и има 1121 абоната, от които ученици и студенти 336.

Управителният съвет е подържал връзка с Белградското химическо дружество, Съюза по индустриална химия във Франция, Съюза на немските химици, Германското химическо дружество и др.

На конгреса са изнесени и 6 научни доклади от участници от Германия от Дармщадт, Бон, Хайделберг, Людвигсхафен и Берлин.

За избор на ръководни органи са гласували с две листи 82 делегати и са избрани за: Управителен съвет: председател Р. Матев, подпредседател инж. Б. Дучевски, секретар Г. Кандиларов, касиер Ц. Стефанов, редактор инж. Й. Чолаков, членове инж. Г. Рашев и инж. Ив Парлапанов и запасни Л. Кърджиев и Хр. Начев; Контролна комисия: председател Христо Хинков и членове инж. Ас. Азманов и Б. Бончева и запасни Н. Каракунева и Ж. Антонов; Членове на редакционния комитет: д-р Зах. Ганов, Ив. Михайлов, Б. Илиева и д-р Н. Николов.

Конгресът е приел резолюции по отчетите на управителните тела и по съюзното списание.

Годишно събрание на Софийското химическо дружество⁹⁾

В две заседания на 1 и 9.ІІ.1940 г., при повишен интерес и небивало до сега стечение на дружествени членове, Софийското химическо дружество проведе своето годишно събрание, на което избра ново управително тяло (насто-

ятелство и контролна комисия). В заседанието на 1.П. (гласували 131 членове) за председател и подпредседател на дружеството се получи разногласие, вследствие на което гласуването за тях се повтори на 9. II при участието на още по-голям брой гласове (141 души) бяха избрани: Настоятелство: председател проф. Захари Караогланов (78), подпредседател Стоян Георгиев (141) секретар д-р Ростислав Каишев (66) и касиер д-р Пенко Петков (75); Контролна комисия: Иван Гълъбов (65) и Боян Бончев (66).

Отчет на Управителния съвет на Съюза на българските химици за 1940/1941 съюзна година¹⁰⁾

Пред 1940/1941 г. Съюзът на българските химици работи при трудни военновременни условия. Четири души от управителния съвет — подпредседателя, секретаря и касиера, а след това и председателя са мобилизирани. Направени са постъпки пред Министерството на вътрешните работи и народното здраве да се разреши провеждането на редовния конгрес, но е получен отговор, че не се разрешават никакви конгреси. Въпреки това Съюзът продължава своята дейност и се отчита пред членовете си: през отчетната година са проведени срещи на асистентите и професорите с представители на лабораторните химици и с дружеството на инженер-химиците; правени са постъпки пред Министерството на земеделието и държавните имоти, в резултат на което са открити 5 нови длъжности за химици по почвите, тютюна и растителната защита; за откриване на нова длъжност за химик и един стажант химик при лабораторията на Софийската търговско индустриална камара; пред министъра на вътрешните работи и народното здраве за откриване на лаборатории в Добруджа, Македония и Беломорието; намаляване годините за пенсия на лабораторните химици; пред Министерството на просветата за назначаване на главен инспектор по химия и на доцент по земеделска химия; пред Министерството на войната да се дават подходящи длъжности на мобилизираните химици; уреждане на стипендии за обучение на съюзни членове в Германия; възстановяване мястото на управителя на общинската химическа лаборатория. Отбелязват се трудностите по отчитането на членския внос — от 14 дружества не са отчетени 5, а останалите са частично отчетени и от 375 членове на Съюза напълно отчетени са 120.

Редакционният комитет на списанието „Химия и индустрия“ в състав Й. Чолаков, Н. Пенчев, Б. Илиев, Ив. Михалов и Н. Николов отчитат,¹¹⁾ че през 1940/41 г. — XIX годишнина от началото на издаването списанието се печати в 1300 екземпляра и има 1218 абонати като за 1941 г. те са намалели на 1098. Направени са известни изменения в съдържанието на списанието. Отделя се

повече място на статиите с общ характер по химикотехнологични и народостопански проблеми. Списанието не трябва да бъде само строго научно и професионално. Почти половината от читателите на списанието са ученици и студенти — *„това са бъдещите граждани и химици на България и те трябва да бъдат спечелени за здравата наука и химичното творчество.“* Поради това се предвижда да бъде увеличен делът на статиите с научно-популярен характер, научно-техническите съобщения, историята на химията и др.

Отбелязва се, че списанието трябва да служи не само на химията, но и на индустрията. В него трябва да се отразява повече съюзният и професионалният живот. Препоръчва се на секретарите на дружествата да изпращат за публикуване повече информации и съкратени извадки от протоколите.

Седемнадесети редовен конгрес на Съюза на българските химици (19-20 юли 1942 г.)¹²⁻¹⁴⁾

На конгреса се отчитат съюзните 1940/41 и 1941/42 г.г. През 1941 г. не е свикван конгрес, тъй като с постановление № 31 от I.VIII.1941 г. министерския съвет е разрешил на ръководните тела и поделенията им, заедно с проверителните съвети, да упражняват правата на общите събрания, дадени им по закона за професионалните организации. Макар че Съюзът на българските химици е чисто културно-просветна организация, той се подчинява на това министерско постановление и ръководните органи на съюза продължават своята дейност с една година.

Конгресът се открива от председателя на управителния съвет Ив. Матев. За председател на бюрото е избран проф. З. Караогланов. В отчета се отбелязва неспокойното военно време, многократните и продължителни мобилизации на председателя, секретаря, касиера и други членове на ръководните органи на Съюза, с което е нарушена нормалната работа.

Броят на химиците в България е около 800, а членовете на Съюза по дружества и общо през последните години е следният:

№ по ред	Дружества в:	1939-1940		1940-1941		1941-1942	
		Ред.	Неред.	Ред.	Неред.	Ред.	Неред.
1	Бургас	8	2	6	-	9	-
2	Варна	16	8	15	-	18	-
3	Видин	5	1	5	-	5	1
4	Враца	7	-	5	2-	6	1
5	Габрово	4	6	12	-	6	-

6	Дупница	6	-	7	-	6	-
7	Казанлък	16	-	13	-	15	-
8	Пловдив	16	1	16	-	14	6
9	Плевен	10	-	10	-	12	-
10	Перник	6	-	6	-	5	-
11	Русе	26	-	23	-	20	-
12	Стара Загора	11	-	6	-	12	-
13	Скопие	-	-	-	-	10	-
14	София	175	45	157	80	141	63
15	В.Търново	-	11	6	-	9	-
16	Шумен	11	-	12	-	9	-
	Всичко	317	74	297	82	295	71

Положени са усилия за основаване на дружество в новоосвободените земи, но е основано само едно дружество в Скопие с 10 члена.

През отчетния период дейността на управителния съвет е била да се грижи за защита на професионалните интереси на членовете си, за издигане материалното положение на съюза и засилване участието на химиците в стопанския живот на страната.

На конгреса са прочетени следните реферати: „Значението на българската индустрия в мирно и военно време и възможностите за задоволяването и със суровини и материали“ от д-р Зах. Ганов; „Строеж на реално-кристалните системи“ от проф. Д. Баларев. Освен това са изнесени научни доклади и съобщения от Скопския делегат Илия Цонев и доклади по законопроектите за народното просвещение и за занаятите и за положението на лабораторните химици.

За избирането на ръководни органи са гласували 60 делегати и са избрани за: Управителен съвет: председател Радослав Матев (59), подпредседател Борис Дучевски (59), секретар Кирил Анчев (55), касиер Цонко Стефанов (60), редактор Йордан Чолаков (59), членове Лука Йоцов (53) и Стефан Матеев (59) и запасни Илчо Христов (59) и Над. Каракунева (60); Контролна комисия: Христо Хинков (54), Богдана Бончева (60) и Никифор Бабачев (60) и запасни: Жейно Антонов (60) и Иван Найденов (60); Редакционен комитет: Бистра Илиева (60), Иван Михайлов (60), Петко Николински (60) и Стефан Стефанов (60)

Осемнадесети редовен конгрес на Съюза на българските химици (юли 1943 г.)

Списание „Химия и индустрия“⁽¹⁵⁾ съобщава, че Министерството на външните работи и народното здраве разрешава на Съюза на българските хи-

мици да свика своя XVIII редовен конгрес, като подробностите по датата и дневния ред ще бъдат дадени в следващия брой, но в него няма информация за конгреса. Пак там¹⁶⁾ е поместен текстът на следната телеграма, отправена от конгреса до Н.В. Цар Борис III:

„XVIII-ият редовен конгрес на Съюза на българските химици счита за свой върховен дълг да поднесе на Ваше Величество дълбоката си почит и да Ви пожелае здраве и дълголетие за успешно водене съдбините на обединена и велика България. Конгресът се осмелява да Ви увери, че българският химик ще продължи да работи за процъфтяването на химическата наука и практика в България за благото на обединения български народ.

Председател на конгреса: проф. Д. Иванов

На отправената телеграма е получен следния отговор:¹⁶⁾

„Проф. Д. Иванов — Председателя на конгреса на Съюза на българските химици

Вам и на българските химици благодаря сърдечно за приветствията от съюзния Ви конгрес. На всички ви изпращам Моя искрен поздрав, като ви пожелавам ползотворна дейност за процъфтяването на химичната наука и практика в България.

Царят

В следващия брой на сп. „Химия и индустрия“¹⁷⁾ се съобщава, че Царят, по предложение на министъра на земеделието и държавните имоти инж. Хр. Петров, е наградил инж. Борис Дучевски — председател на Съюза на българските химици за неговата неуморна 17 годишна дейност по въвеждането на изкуствените торове в нашето земеделие, с орден „За гражданска заслуга“ — IV степен. Грамотата, която съпътства наградата има следния текст:

№ 3763

Ний Борис III, с Божия милост и народна воля

Цар на Българите

В знак на нашето особено благоволение, награждаваме г-н инж. Борис Дучевски, главен представител на германския азотен синдикат за България с офицерския кръст от нашия народен Орден за гражданска заслуга.

Заповядваме да му се даде настоящата Грамота, скрепена с печата.

София, 19 юли 1943 г.

Канцлер на ордена: не се чете

Секретар: не се чете“

Н.В. Цар Борис III почина¹⁸⁾

На 28 август 1943 година Н. В. Цар Борис III склопи завинаги своите мъдри очи.

Неизмеримо голямата загуба, която понася държава и народ с внезапната смърт на Царя — Обединител се чувства със сърцето и мери с разума на всеки българин. Тя се доказва и със сълзите, изтръгнати неспригодно из душите на деца и старци, юноши и възрастни.

Настоящите редове нямат всъщност за задача да обрисуват великия ни Цар като човек и държавник. Те целят по-скоро да докоснат до онай малко известна на широките среди страна от духовните Му интереси, която засяга Неговите научни заслуги. Ползващ в най-висша мяра постиженията на съвременната техника Н.В. Царят ценеше, поощряваше и щедро покровителстваше всички инициативи, свързани с науката и научната мисъл у нас. Особено силни бяха научните Му интереси в областта на естествените науки, заради които той получи от Физико-математическия факултет на нашия Университет титлата *Dr. honoris causa*. В отделната статия,¹⁹⁾ която се отпечатва в тази книжка на Химия и индустрия, отношението на Н.В. Цар Борис III към българската наука е достатъчно ярко очертано.

Като слива голямата си скръб с дълбоката печал на целия български народ, редакционният комитет на списание „Химия и индустрия“ шепне с велико смирение думите: „Да пребъде във вечни времена славата на трепетно отзивчивия човек, незаменимия държавник, прозорливия учен и великият Цар-Освободител Борис III!“

Химия и индустрия

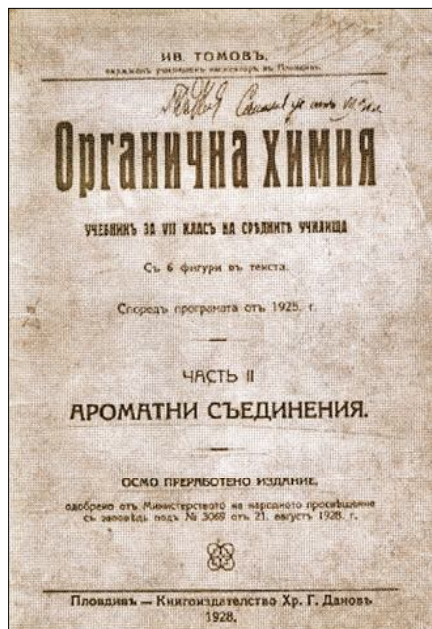
Фонд „Химик“ при Съюза на българските химици²⁰⁾

Фондът „Химик“ при Съюза на българските химици е учреден от Иван Томов с Нотариален акт № 155, том XXII, регистър 4355, дело 3953, 1940 г. Фондът се намира под надзора на Министерството на народната просвета и

има следните цели: а) Едногодишно специализиране по разни отдели на химията в чуждестранен университет на химици — българи, завършили с много добър успех Софийския университет, които са членове на Съюза на българските химици; б) Подпомагане издаването на библиотека и трудове по химия на членове на Съюза на българските химици; в) Подпомагане за разширение и подобрене списването на печатния орган на Съюза на българските химици сп. „Химия и индустрия“; г) Подпомагане на всякакви други начинания, които целят да обогатят с открития и трудове химичната наука.

В учредителния акт са записани следните постановления: „За учредяване на фондацията, Иван Томов Ангелов, чрез пълномощника си д-р Михаил Попов Геновски, подарява на фондацията следното имущество: а) Дворно място в София на ул. Янтра № 22 от 355 кв. метра, за което съгласно скица № 2387 от 14 септ. 1938 г., издадена от столичната голяма община, е отреден парцел от 517 кв. метра с неуредени регулационни сметки за 162 кв. метра, което място се намира според, нотариалния акт, в третата извънградска част, в кварталите до Военното училище. б) Авторското право за учебниците си по химия за трети, четвърти, пети, шести, седми и осми класове на гимназиите, с начало на ползване на приходите от тях от началото на 1938/39 учебна година, което авторско право дарителят Иван Томов Ангелов оценява на 50000 лева.“

Съгласно т. 8 от учредителния нотариален акт, на учредителното събрание, състояло се на 4.XI.1940 г. се конституира следния състав на управителния съвет на фонда: Председател: проф. З. Караогланов, секретар-касиер: Цонко Стефанов, членове: дарителят Иван Томов и Радослав Матеев — председател на Съюза на българските химици.

Фондът притежава всички нотариално заверени счетоводни книги, представил е отчета за разходите и равностетка за имуществото на фонда пред Софийския областен съд, съставил е бюджета, който е утвърден от Министерството на народната просвета и пр.

Фондът притежава нотариален акт за подареното от Ив. Томов място, уредени

са и отношенията с книгоиздателството Хр. Г. Данов, от където се превърнали в ценни книжа и са депозирани в БНБ, а се обмисля и въпроса, как да се направи доходно подареното от Ив. Томов място, но без да се продава.

Месец на химията²¹⁾

Коронованото място, което заема химията в съвременния живот, не се дължи само на изключителното положение в настоящия момент. Химията има неоспорвано значение за мирновременните дни на човечеството. Тази война, която постави на химията за разработка и разрешение — страхотни по размери и огромни по значение — задачи, разкри неподозирани области за изследване. И когато спре страхотния тъгнеж на войната и над успокоената земя настъпят дни за лично благоденствие и възход на народите, химията, с още по-висок темп ще се развива. Постиганията от войната и големите градивни задачи на мирния живот ще оплодят химичната мисъл за нови гениални синтези.

Управителният съвет на Съюза на българските химици, като оценява значението на химията днес и утре, определя месец май за месец на химията в България. Изборът на месец май не е може би случаен. Приказан по красота и богат по творчество, този месец е като че ли най-достойния символ на химията.

През месеца на химията се уреждат в цялата страна сказки; прожектиране на филми с химично съдържание; беседи между учащата се младеж с гражданството. Месецът на химията има не само пропагандното значение да обедини всички химици и инженер-химици в Съюза на българските химици. Той цели по-нататък да изтъкне пред нашето общество инженер-химика и химика за общия промишлен и културно стопански живот на България.

Нека се надяваме, че началото, което Съюзът на българските химици слага с месеца на химията, ще стане културна традиция в живота на Съюза ни. С пожелание този месец на химията да се разраства и задълбочава все повече, редакционния комитет на „Химия и индустрия“ поздравява всички химични дружества и им желае бляскав актив в това направление.

БЕЛЕЖКИ

1. Химия и индустрия 14, 55-91 (1935).
2. Химия и индустрия 15, 49-83 (1936).
3. Химия и индустрия. 16, 47-80 (1937).
4. Химия и индустрия 17, 38-48 (1938).
5. 7 — 12 клас.
6. Химия и индустрия 18, 2-10 (1939).

7. Химия и индустрия 18, 16-22 (1939).
8. Химия и индустрия 19, 58-89 (1940).
9. Химия и индустрия 18, 295 (1940).
10. Химия и индустрия 20, 174-180 (1941).
11. Химия и индустрия 20, 287-290 (1942).
12. Химия и индустрия 20, 433-434 (1942).
13. Химия и индустрия 21, 158-160 (1943).
14. Химия и индустрия 21, 1-16 (приложение) (1943).
15. Химия и индустрия 22, 32 (1943).
16. Химия и индустрия 22, 30-31 (1943).
17. Химия и индустрия 22, 92 (1943).
18. Химия и индустрия 22, 1 (1943).
19. Дренски, П. Цар Борис III — покровител на българската наука. Химия и индустрия 22, 2-5 (1943).
20. Химия и индустрия 21, 317-320 (1943).
21. Химия и индустрия 21, 257-258 (1943).

HISTORY OF THE UNION OF BULGARIAN CHEMISTS. IV. YEARS OF MATURITY AND SHOCKS (1935-1943) – SELECTED DOCUMENTS

Abstract. This article describes through appropriate documents the activity of the Union of the Bulgarian Chemists during the years 1935-1943. Eight Union's congresses were held in this period. Professor Assen Zlatarov died in 1936. King Boris III died in 1943. The Foundation „Chemist“ was established by the generous donor Ivan Tomov, a member of the Union (1940). The Union announced the month of May as a Month of Chemistry (1943).

✉ **Eng. Nayden Naydenov,**
Union of the Chemists in Bulgaria,
108, Georgi Rakovski Blvd.
1000 Sofia, BULGARIA
<http://www.unionchem.org>
E-Mail: chem.@fnts-bg.org